

Inflation

Når du køber en cola i supermarkedet, har du en nogenlunde idé om, hvad den bør koste. Hvis den er væsentligt dyrere, er du med det samme klar over, at det er et dårligt tilbud. Men hvad hvis prisen på colaer steg og steg hver eneste time? Når du besøgte næste supermarked, og prisen var endnu højere, anede du ikke, om det var et endnu dårligere tilbud, eller om priserne blot var steget generelt på den tid, du var om at gå fra det ene supermarked til det næste.

Et vanvittigt scenarie, tænker du måske? Ikke desto mindre er det virkeligheden i lande, hvor prisstigninger er kommet helt ud af kontrol. Derfor har stort set alle centralbanker stort fokus på at sikre stabilitet i prisudviklingen – og på at spotte tegn på stigende inflation, dvs. en generel og vedvarende stigning i priserne.

På denne side kan du blive klogere på, hvordan inflation opstår, hvorfor stabile priser er så vigtige, og hvad Nationalbanken gør for at sikre en lav og stabil inflation.

Se en kort videointroduktion til inflation

Hvad er inflation?

Man taler om inflation, når der er en vedvarende stigning i det generelle prisniveau, dvs. at priserne på et bredt udsnit af varer stiger år for år.

I butikker kan prisen på de forskellige varer sagtens stige og falde fra dag til dag, eller i hvert fald fra uge til uge. Men inflation er ikke blot, når nogle tilfældige varer eller tjenesteydelser hos fx frisører eller håndværkere stiger i pris. Det er fx ikke inflation, hvis:

- ... en iPad stiger i pris, fordi der lanceres en ny model med flere gigabyte eller bedre skærm. Så skyldes prisstigningen blot, at produktet er blevet bedre.
- ... en bakke jordbær koster 20 kr. om sommeren og 30 kr. om vinteren. Så skyldes prisstigningen, at udbuddet af jordbær er mindre om vinteren – altså helt

almindelige sæsonudsving.

Hvor kommer inflation fra?

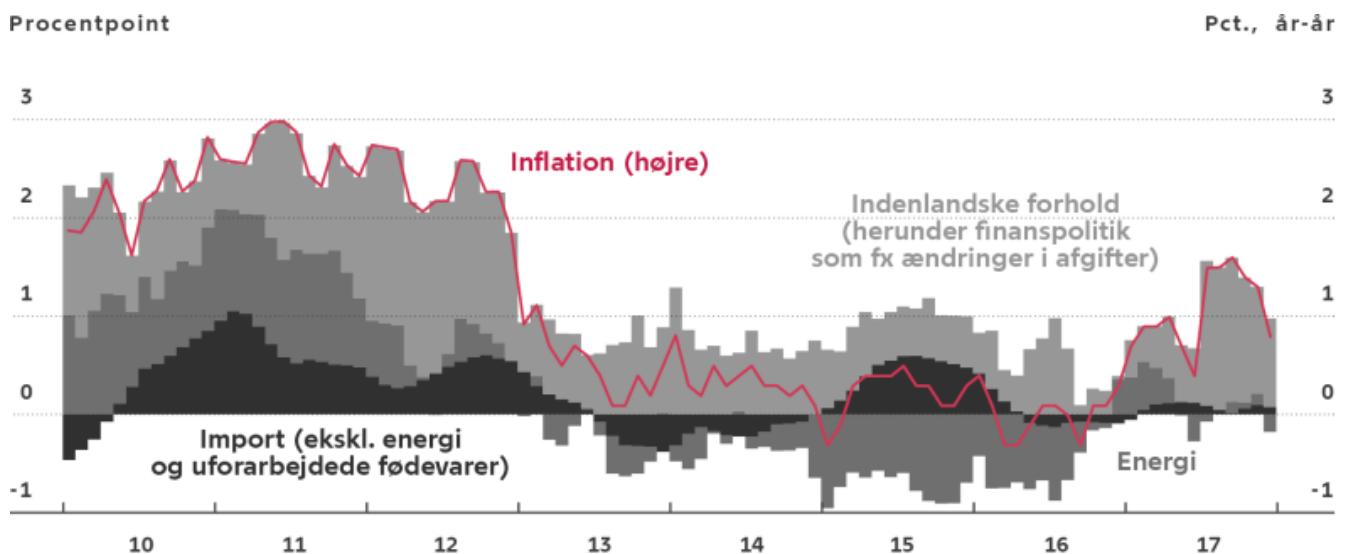
Overordnet set kan man sige, at når der kommer gang i økonomien, vil folk typisk forbruge mere, dvs. efterspørgslen stiger, og det kan få priserne til at stige. Men det er ikke den eneste forklaring.

Ændringer i inflationen kan have flere årsager:

Handel med udlandet

Hvis priserne på de varer, vi importerer fra udlandet, stiger, vil det presse priseniveauet i Danmark op. Det kan ske direkte, fordi varer, der typisk importeres til Danmark (fx biler), også tæller med, når man beregner det generelle priseniveau. Det kan også ske indirekte, fordi råvarepriserne ændrer sig og vil slå igennem på prisen på det endelige produkt. Et eksempel kan være stigninger i oliepriserne, som betyder højere udgifter for bl.a. transportbranchen og fører til dyrere flybilletter for forbrugerne. Denne type inflation kan kaldes *importeret inflation*.

Inflation påvirkes af importpriser, energipriser og indenlandske forhold

Note: Inflationen er her målt efter en EU-harmoniseret metode.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger

Ekspansiv finanspolitik

Hvis politikerne sænker skatten, så borgernes disponible indkomst stiger – dvs. at borgerne får flere penge mellem hænderne – kan det øge efterspørgslen efter varer og tjenester og dermed presse priserne op. Tilsvarende hvis de offentlige udgifter øges, fx til investeringer. Dette kan kaldes *efterspørgselsskabt inflation*. Det kan være et problem, hvis der i forvejen er pres på økonomien. Omvendt kan det være passende i tider, hvor der ikke er så meget gang i hjulene.

Lønstigninger på arbejdsmarkedet

I perioder med høj vækst og lav arbejdsløshed vil der være stor efterspørgsel efter arbejdskraft. Lønmodtagerne vil i den situation kunne stille krav om større lønstigninger end normalt. Alene forventninger om høj inflation kan få lønmodtagere til at ønske mere i løn for at kompensere for stigende priser. Men skal virksomhederne have råd til at betale mere i løn til medarbejderne, sætter de måske priserne på deres varer op. Hvis ikke lønstigningerne modsvares af en stigning i medarbejdernes produktivitet, kan en ond spiral være i gang. Denne type inflation kan kaldes for *omkostningsinflation*, fordi det er virksomhedernes omkostninger, der driver priserne i vejret.

Inflation og lønudvikling følges til en vis grad ad

Note: Lønudviklingen er her vist for "fremstillingserhverv", fx maskinindustrien.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Du kan læse mere i artiklen "[Valutakurs gennemslag på danske import- og forbrugerpriser](#)" fra Nationalbankens Kvartalsoversigt, 1. kvartal 2016.

INFLATION I DANMARK I 1970'ERNE

I 1970'erne havde vi meget høj inflation. I 1974 var inflationen i Danmark over 15 pct. om året.

Den høje inflation skyldtes en kombination af den lempelige økonomiske politik, som skiftende danske regeringer førte i perioden, en international oliekrise med

stærkt stigende oliepriser, og at Danmark i 1970'erne forsøgte at øge den økonomiske vækst gennem gentagne devalueringer af kronen.

Med devalueringerne gjorde man med ét slag den danske krone mindre værd i forhold til fx den daværende tyske D-mark. Derved blev danske varer billigere og mere konkurrencedygtige at sælge i udlandet.

Effekten af devalueringerne var dog hver gang kortvarig. Udenlandske importvarer blev på grund af den svækkede kronekurs tilsvarende dyrere at købe for danske forbrugere. Det medførte øget inflation, stigende udgifter til lønninger og råvarer for virksomhederne og stigende arbejdsløshed.

Efter at Danmark blev konsekvent med fastkurspolitikken, har inflationen siden sidst i 1980'erne været lav og stabil og på niveau med først Tysklands og siden euroområdet's inflationsniveauer.

Du kan læse mere om fastkurspolitikken i undervisningssættet "[Pengepolitikken i Danmark](#)".

Hvad er konsekvenserne af høj inflation?

Erfaringerne viser, at høj inflation og store udsving i inflationen følges ad. Høj og svingende inflation har en række negative konsekvenser for samfundsøkonomien. Det er fx sværere at træffe beslutninger om forbrug og investeringer, når man er usikker på prisniveauet få måneder eller år ud i fremtiden.

Klik på fanerne nedenfor for at læse flere eksempler på, hvilke konsekvenser høj inflation kan have:

Høj inflation gør penge mindre værd

Hvis en kurv med varer for et år siden kostede 100 kr., og den samme kurv i dag koster 110 kr., så kan man i dag købe mindre for samme beløb. Pengenes købekraft er med andre ord blevet udhulet.

Høj inflation skaber uigennemskuelige priser

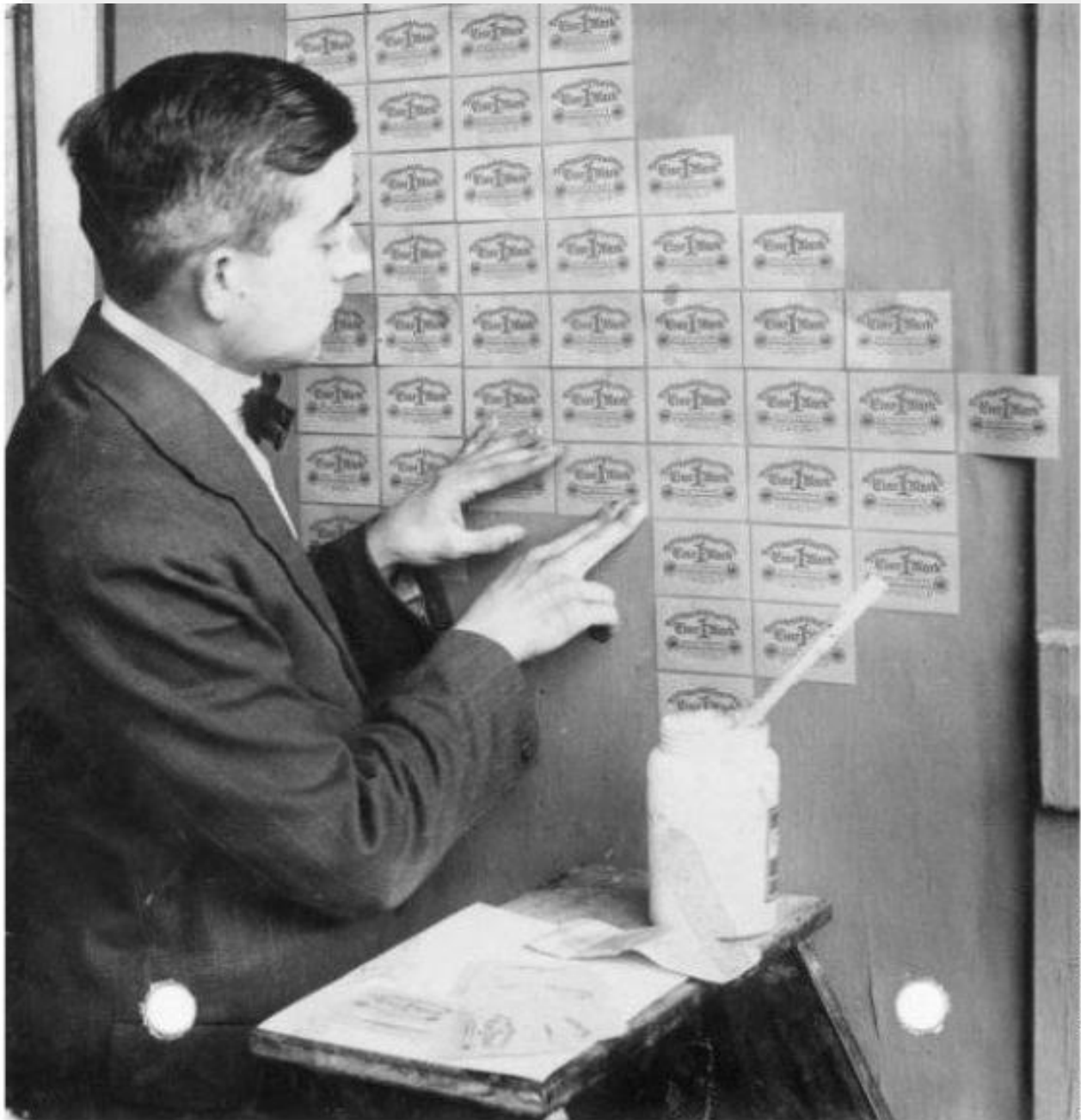
Lav og stabil inflation giver forbrugere og virksomheder mulighed for at tage prisændringer på en vare som udtryk for, at den enkelte vare reelt er blevet dyrere eller billigere. Hvis inflationen er høj og svingende, vil denne gennemsigtighed i priserne forsvinde, fordi opfattelsen vil være, at "alting stiger", uden at nogen

ved hvor meget. Det gør det vanskeligere at træffe beslutninger for virksomheder og forbrugere.

Høj og svingende inflation giver en uhensigtsmæssig omfordeling fra opsparere til låntager

Folk med opsparing vil opleve, at formuen bliver mindre værd, når der er inflation, da købekraften udhules. Omvendt vil folk med lån opleve, at muligheden for at tilbagebetale deres gæld bliver større, når priser og lønninger stiger, fordi inflationen udhuler gælden. Det kan få låntagere til at optage større og mere risikable lån.

Den omfordeling af købekraften, som høj og svingende inflation skaber, afspejler ikke forskelle i arbejdsindsats eller investeringsomfang og opleves derfor ofte som tilfældig og uretfærdig. Vindere og tabere i samfundsøkonomien bliver i stedet afgjort af, hvem der har henholdsvis gæld eller opsparing på det tidspunkt, hvor inflationen begynder at stige.

Bundesarchiv, Bild 102-0010-4
Foto: o. Ang. | 1923

INFLATION UDE AF KONTROL I 1920'ERNE

Ulemperne ved inflation bliver tydeligere, når vi kigger på de mere ekstreme tilfælde. Gennem historien har der været flere eksempler på, hvad høj inflation kan medføre, og som gør det let at forstå, hvorfor centralbanker og regeringer er så optaget af at holde inflationen i ro.

Et eksempel er fra Tyskland i 1920'erne. Da var der ekstremt høj inflation (det, man også kalder hyperinflation), som på sit højeste var 300.000 pct. om året. Priserne steg så meget, at pengene var ubrugelige som betalingsmiddel. En avis kostede 200 billioner mark, man skulle have en trillebør med penge med for at hente et brød hos bageren, og folk begyndte at tapetsere med pengesedler. Når man fik løn, måtte man skynde sig ud at købe varer for alle pengene, før de havde mistet deres værdi.

Et mere nutidigt eksempel har man kunnet opleve i Venezuela i 2018, hvor prisstigningerne er nået over 10.000 pct. om året.

I Venezuela er prisstigningerne kommet ud af kontrol

Kilde: IMF.

Hvorfor er inflation på 0 pct. ikke det optimale?

Hvis høj inflation er dårligt, hvorfor så ikke forsøge at ramme en inflation på 0 pct.? Eurolandene har fx et mål om at have en inflation tæt på 2 pct. Det skyldes bl.a., at en lille smule inflation gør det nemmere for lønninger at tilpasse sig.

De færreste bryder sig om at gå decideret ned i løn, målt i kroner og øre. Det er nemmere at acceptere en forringelse af købekraften, hvor lønnen i kroner og øre fastholdes, selv om inflation udhuler købekraften. En lille smule inflation giver altså bedre mulighed for, at lønmodtagere og arbejdsgivere kan blive enige om lønudviklingen ved overenskomstforhandlinger.

Hvis den gennemsnitlige inflation skulle være 0 pct., måtte der nødvendigvis også være perioder med *deflation*, altså faldende priser. Men deflation kan være skadeligt for samfundsøkonomien, da det

udskyder forbruget. Hvis pengene bliver mere værd i morgen, kan man købe flere varer for de samme penge, hvis man venter.

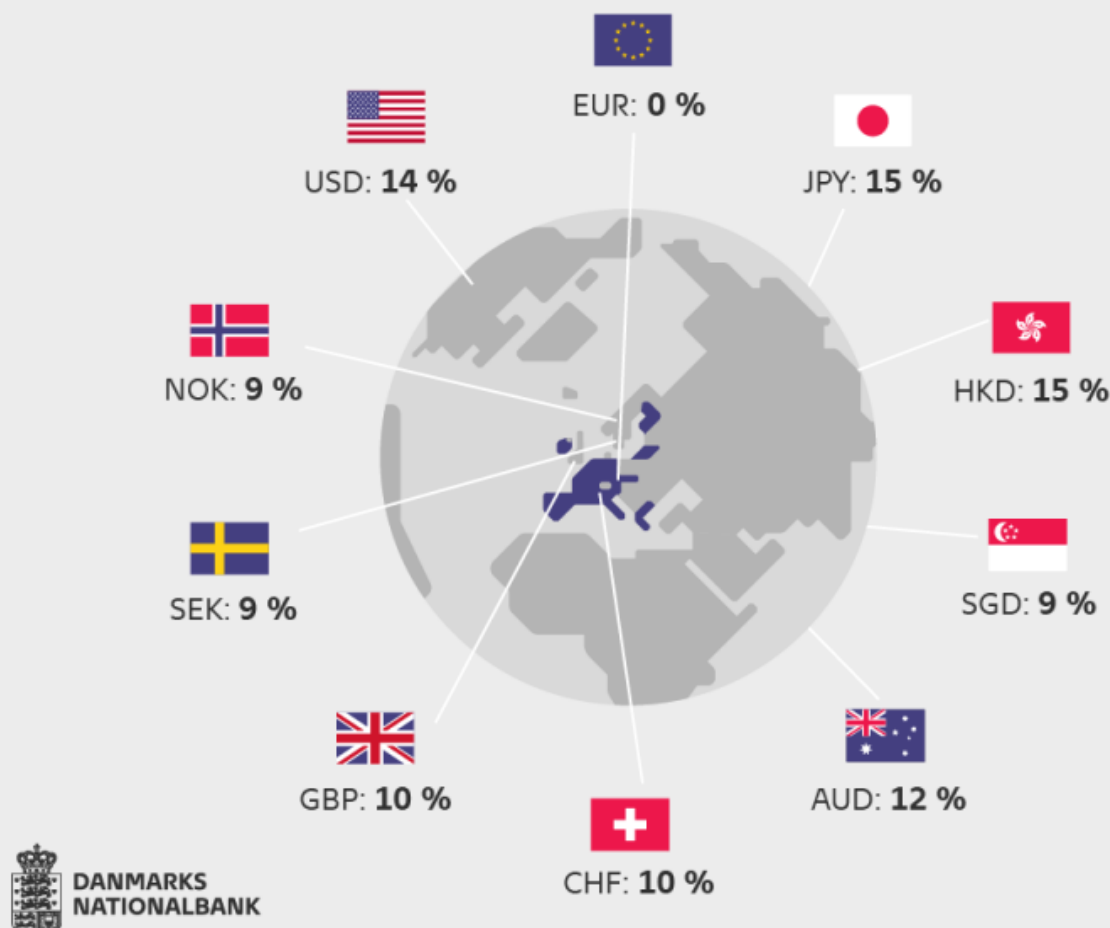
Hvis du vil læse mere om, hvorfor deflation ikke er hensigtsmæssigt, har den engelske centralbank, Bank of England, lavet en fin forklaring.

Hvordan sikrer Nationalbanken, at den danske inflation er lav?

Det vigtigste værktøj, Nationalbanken har til at sikre en lav og stabil inflation, er fastkurspolitikken. Danmark har en lang tradition for at føre fastkurspolitik. I 1930'erne var kronen knyttet til pundet. Senere dollaren, D-marken og nu euroen. Nationalbanken sørger hver dag for at holde den danske kronekurs fast over for euroen.

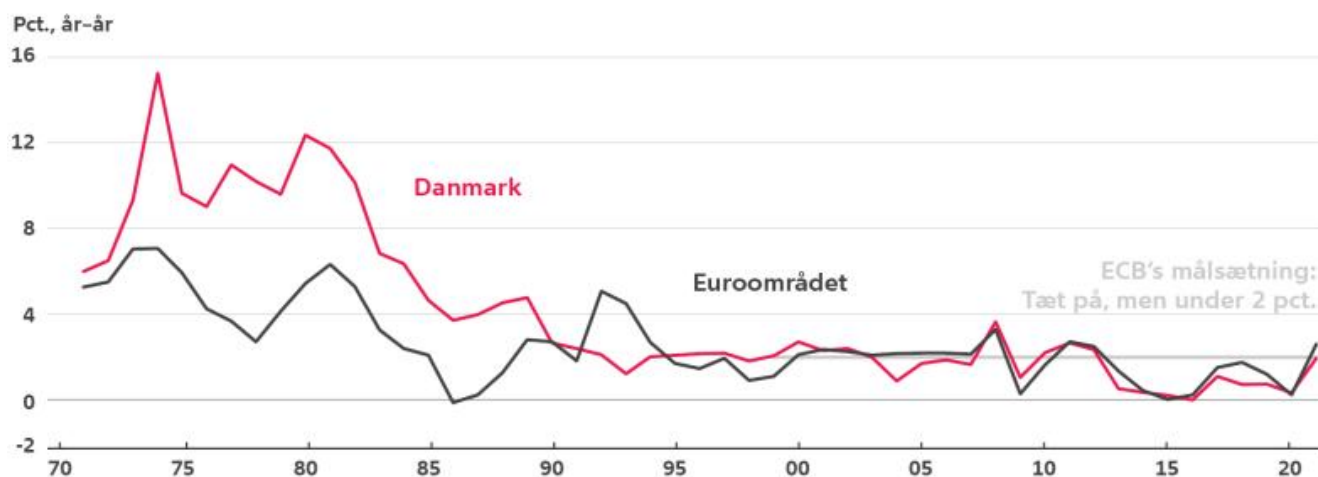
Fastkurspolitikken betyder, at du ikke oplever udsving i prisen på euro

Kortet viser maksimale udsving mellem den danske krone og udvalgte valutaer det seneste år.

Den Europæiske Centralbank, ECB, fører en pengepolitik, der sigter på at have en lav og stabil inflation i de lande, der anvender euro. Ved at knytte kronen til euroen har vi gode rammer for at holde den danske økonomi tilsvarende stabil. En stabil valutakurs bidrager til lav inflation i en lille åben økonomi med stor udenrigshandel som den danske, da en stor del af vores import af varer og tjenesteydelser stammer fra lande i euroområdet.

Inflationen i Danmark og euroområdet følges ad

Note: Før 1999 er det inflationen for Tyskland, der er vist for euroområdet. Efter 1999 er inflationen for Danmark og euroområdet målt efter en EU-harmoniseret metode.
Kilde: Eurostat og egne beregninger.

Nationalbanken har to måder at holde den danske kronekurs fast over for euroen: Interventioner (køb eller salg af danske kroner) og renteændringer (sætte den danske rente op eller ned).

Du kan læse mere om interventioner og renteændringer i undervisningssættet "[Pengepolitikken i Danmark](#)".

Hvorfor har inflationen i Danmark været stigende indenfor de seneste år?

Prisstigningerne har i flere årtier været så lave, at inflation er gået i glemmebogen hos de fleste, fordi den ikke havde reel betydning i hverdagen. Men i løbet af de seneste år er priserne dog steget betydeligt, og inflationen er igen på dagsordenen.

Hvorfor inflationen har været stigende inden for det seneste år i kølvandet på covid-19-pandemien og udbruddet af krigen i Ukraine, kan du høre i denne podcast med vicedirektør i Nationalbanken, Thomas Harr. Du kan også læse mere i denne kronik med titlen "Høj inflation er en byrde, men fastkurspolitikken og sund økonomisk politik vil bidrage til, at det går over" bragt i Politiken den 11. juni 2022.

Hvem kan ellers påvirke inflationen?

Nationalbanken kan gennem fastkurspolitikken skabe gode vilkår for en lav og stabil inflation, der er på linje med inflationen i eurolandene. Men Nationalbanken kan ikke diktere inflationsniveauet alene.

Både Folketinget og arbejdsmarkedets parter har en aktiv rolle i, at inflationen kan holdes lav og stabil. Finanspolitikken skal passe til konjunkturerne i økonomien, så den ikke øger efterspørgselspresset i en højkonjunktur. Det er også vigtigt at holde krudtet tørt, så der er plads til at øge efterspørgslen i en lavkonjunktur, hvor der kan være behov for at sætte gang i økonomien. Arbejdsmarkedets parter skal tilsvarende sørge for, at lønstigningerne ikke bliver for voldsomme eller alt for lave i forhold til produktivitetsudviklingen.

Når Danmark derfor holder kronen fast over for euroen – som er underlagt en målsætning om lav inflation – skabes altså også en ramme for den økonomiske politik. Hvis inflationen i Danmark i længere tid var meget højere end i eurolandene, ville det gøre danske varer dyrere i udlandet. Eksporten ville falde og importen stige. Det kunne føre til mistillid på finansmarkederne og pres mod kronen.

Derfor giver Nationalbanken løbende anbefalinger til politikerne om den økonomiske politiks effekt på dansk økonomi.

Se video fra pressemøde 20. september 2023, hvor nationalbankdirektør Christian Kettel Thomsen leverede tre hovedbudskaber: 1) Afdæmpet vækst i store dele af dansk økonomi, 2) Lønstigninger forlænger perioden med høj inflation, og 3) Finanspolitikken bør fortsat bidrage til en stram økonomisk politik.

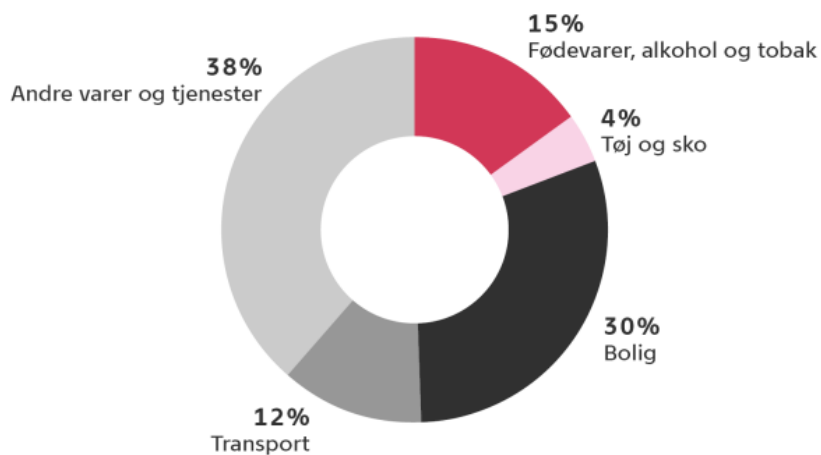
Hvordan måles inflation?

Inflation er defineret som vedvarende og generelle prisstigninger. I Danmark måles det som den procentvise ændring i forbrugerprisindekset, som Danmarks Statistik udarbejder. Forbrugerprisindekset opgøres på baggrund af ca. 25.000 priser, der indsamles fra ca. 1.800 butikker, virksomheder og institutioner over hele landet.

Priserne på de enkelte varer og tjenester indgår i forbrugerprisindekset med en vægt, der er baseret på deres andel af det samlede forbrug. Så prisændringer på varer og tjenester, vi forbruger meget af, vil veje tungere end prisændringer på varer, vi kun bruger lidt af. Forbrugerprisindekset giver derved et mål for den gennemsnitlige prisudvikling på de forbrugsvarer og tjenester, som vi køber.

Så meget fylder mad og tøj i forbrugerprisindekset

Note: Nogle kategorier er slået sammen.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Du kan læse mere om forbrugerprisindekset på Danmarks Statistiks hjemmeside.

På undervisning.nationalbanken.dk kan du finde denne tekst – og andre – i en udgave, som er suppleret med video og spilelementer. Webudgaven har desuden ordforklaringer af udvalgte nøglebegreber.